

AXBOROT TEXNOLOGIYALARINING 21-ASRDAGI TUTGAN O‘RNI

Gulbahor Yuldasheva

FarDU, Axborot texnologiyalari kafedrası katta o‘qituvchisi

Bahodirova Nozima Ravshanbek qizi

FarDU TSMG yo‘nalishi, talabasi

Annotatsiya. Ushbu maqolada axborot texnologiyalarining 21-asrdagi tutgan o‘rni va keng qamrovi haqida bayon etilgan.

Kalit so‘zlar. Axborot texnologiyalari, internet, mobil dasturlar, zamonaviy asr, texnologik uskunalar, elektron tijorat, telekommunikatsiya uskunalari.

KIRISH

Bugungi kunda axborot texnologiyalari jadal sur‘atlarda rivojlanib bormoqda. 21-asrning eng kerakli uskunalari ham aynan yangi texnologiyalardan kelib chiqqan. Hozirgi kunda bu texnologiyalar hayotimizdagi predmetlarning asosiy qismi hisoblanadi. Har bir uyda o‘rtacha 5 ta texnik uskunalar, 3 dan ortiq mobil qurilmalar mavjud. Ko‘rinib turibdiki, iste‘molimizning ko‘p qismi yangi texnologiyalar bilan bog‘liq. Texnologiyalar butun dunyoga yoyildi va iqtisod, siyosat, ta‘lim, tibbiyot kabi yirik sohalarni rivojlantirish uchu asosiy manba hisoblamoqda.

ASOSIY QISM

Axborot texnologiyalari hozirga kungacha uzoq tarixga ega va u yildan yilga, asrdan- asrga rivojlanib va kengayib kelmoqda. Insoniyat O‘zining rivojlanishi tarixi mobaynida modda, quvvat va axborotlarni o‘zlashtirib kelgan. Bu rivojlanishning butun bir davrlari shu bosqichning ilg‘or texnologiyasi nomi bilan atalgan. Masalan: «tosh asr» - mehnat quroli yasash uchun toshga ishlov berish texnologiyasini egallash

bosqichi, «kitob chop etish asri» - axborotni tarqatishning yangi usulini o‘zlashtirish bosqichi, «elektr asri» - quvvatning yangi turlarini o‘zlashtirish bosqichi shular jumlasidandir. Bundan 20-30 yillar ilgari «atom asri» boshlandi deyilgan bo‘lsa, bugungi kunda «axborot asri», «EHM asri» deb ataladi.

Axborot texnologiyalari (inglizcha: IT) - bu kompyuter tizimlari, dasturiy ta’minot, dasturlash tillari, ma’lumotlar, ma’lumotlarni qayta ishlash va saqlashni o‘z ichiga olgan tegishli sohalar to‘plamidir. Axborot texnologiyalari axborot-kommunikatsiya texnologiyalari (**AKT**)ning bir qismini tashkil qiladi. Axborot texnologiyalari tizimi (IT tizimi) - odatda, axborot tizimi, aloqa tizimi yoki aniqrog‘i, kompyuter tizimi, jumladan, barcha apparat, dasturiy ta’minot va periferik jihozlar - cheklangan AT foydalanuvchilari guruhi va IT loyihasi tomonidan boshqariladigan tizim va odatda IT tizimini ishga tushirish va joriy etishni nazarda tutadi.

Garchi odamlar eng qadimgi yozuv tizimlari yaratilganidan beri ma’lumotlarni saqlash, olish, manipulyatsiya qilish va muloqot qilish bilan shug‘ullangan bo‘lsalarda, zamonaviy ma’noda axborot texnologiyasi atamasi birinchi marta 1958-yilda Garvard Business Review jurnalida chop etilgan maqolada paydo bo‘lgan; mualliflar Garold J. Leavitt va Tomas L. Uisler “yangi texnologiyaning hali bitta aniq nomi yo‘q. Biz uni axborot texnologiyalari (IT) deb ataymiz”, deb sharhladilar. Ularning ta’rifi uchta toifadan iborat: ishlov berish texnikasi, qaror qabul qilishda statistik va matematik usullarni qo‘llash va kompyuter dasturlari orqali yuqori darajadagi fikrlashni simulyatsiya qilish.

Axborot texnologiyalari atamasi odatda, kompyuterlar va kompyuter tarmoqlarining sinonimi sifatida ishlatiladi, lekin u televizor va telefon kabi boshqa axborot tarqatish texnologiyalarini ham qamrab oladi. Amaldagi saqlash va qayta ishlash texnologiyalariga asoslanib, IT rivojlanishining to‘rtta fazasini ajratish mumkin: mexanikgacha (miloddan avvalgi 3000-yildan miloddan avvalgi 1450-yilgacha), mexanik (milodiy 1450-yildan milodiy 1840-yilgacha), elektromexanik (milodiy 1840-yildan milodiy 1940-yilgacha) va elektron (1940-yildan hozirgi kungacha).

Kompyuter fanlari g'oyalari birinchi marta 1950-yillardan oldin Massachusetts Texnologiya Instituti (MIT) va Garvard universitetida tilga olingan, ular kompyuter sxemalari va raqamli hisoblarni muhokama qilishgan va o'ylashni boshlaganlar. Vaqt o'tishi bilan axborot texnologiyalari va informatika sohasi murakkablashdi va ko'proq ma'lumotlarni qayta ishlashga qodir bo'ldi. Turli tashkilotlardan ilmiy maqolalar chop etila boshlandi.

Ijtimoiy tarmoqlar statistikasi. Quyida ijtimoiy media demografiyasi va undan foydalanish qanday o'zgarib borayotgani, qaysi tarmoqlar yuqori ko'rsatgichlarni qayd etayotgani va iste'molchilar ijtimoiy tarmoqqa qanchalik bog'langanligi haqida qisqacha ma'lumot berilgan.

1. 2023-yilda butun dunyo bo'ylab ijtimoiy tarmoq foydalanuvchilari soni 4,89 milliardni tashkil etadi.

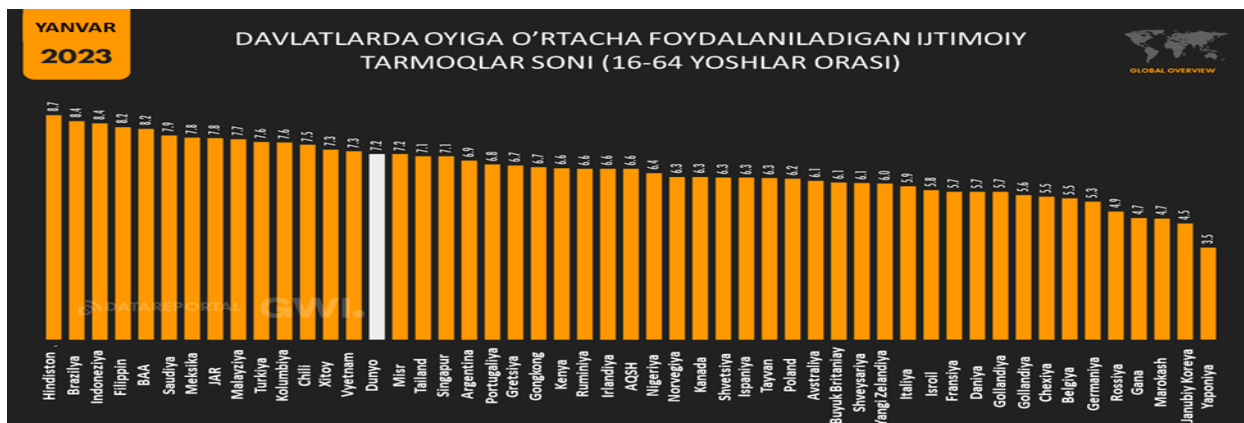
2. O'rtacha odam oyiga yetti xil ijtimoiy tarmoqqa tashrif buyuradi.

3. Internet foydalanuvchilarining ijtimoiy tarmoqlarda o'tkazgan vaqti hozir har qachongidan ham ko'proq — kuniga 151 daqiqa.

4. TikTok 2020 va 2022 yillar oralig'ida foydalanuvchilarning 100% o'sish sur'ati bilan eng tez rivojlanayotgan platformadir.

5. 2022-yilning yanvaridan 2023-yilning yanvarigacha butun dunyo bo'ylab ijtimoiy tarmoq foydalanuvchilari soni atigi 3 foizga o'sdi (+137 million foydalanuvchi).

Sekin o'sishga qaramay, ijtimoiy media sotuvchilar va reklama beruvchilar uchun katta imkoniyat yaratadi. Biroq, foydalanuvchilar bir nechta platformalarda tarqalganligi sababli, brendlar uchun ko'p kanalli yondashuvni qo'llash har qachongidan ham muhimroqdir. Yangi auditoriyaga erishish va raqobatchilardan ajralib turish uchun TikTok kabi rivojlanayotgan platformalardan foydalanish keng amaliyotga egadir.

Ijtimoiy tarmoqlarda reklama statistikasi

Kompaniya narxlarining yuqoriligi va iste'molchilar reklamalarni e'tiborsiz qoldirayotgani aniq brendlar uchun muammo, ammo ijobiy natijalar davom etmoqda.

- Prognozlarga ko'ra, 2027-yilga kelib ijtimoiy tarmoqlardagi reklama xarajatlarining 130,5 milliard dollari mobil telefonlar orqali amalga oshiriladi.

- Ijtimoiy tarmoqlar yaqinda reklama kanali sifatida pullik qidiruvni ortda qoldirib, o'tgan yilning shu davriga nisbatan 25 foizga o'sdi va 137 milliard dollardan oshdi (qidiruvdan 135 milliard dollardan oshdi).

- Retargeting reklamalari sotuvchilar orasida eng ko'p qo'llaniladi, B2B va B2C sotuvchilarning 77 foizi o'zlarining Facebook va Instagram reklama strategiyalarining bir qismi sifatida retargetingdan foydalanishlarini aytishgan.

- 2023-yilda ijtimoiy tarmoqlardagi reklama uchun umumiy xarajatlar 268 milliard dollarga yetishi kutilmoqda.

Butun dunyoda texnologiyalar va ijtimoiy tarmoqlardan foydalanish avj olganda O'zbekistonni ham bu yangiliklar chetlab o'tmagan. Shu mavzuga doir ba'zi statistikalarni ko'rib chiqamiz.

Statistik ma'lumotlarga ko'ra:

- Telegram'da 18 million,
- "Odnoklassniki"da 16,7 million,
- Facebook'da 4,7 million,
- Instagram'da 3,7 million,
- "Vkontakte"da 2,6 million,

- LinkedIn'da 288 ming,
- Twitter'da 51,6 ming nafar

O'zbekistonlik foydalanuvchi mavjud bo'lib, ularning ko'pchiligini yoshlar tashkil qiladi. Hozirda O'zbekistonda internetdan foydalanuvchilar soni 37 milliondan oshdi.

XULOSA

Ko'rib turibmizki, axborot texnologiyalari hayotimizning ajralmas qismiga aylanib ulgiran. Ayniqsa, ta'lim sohasiga juda katta yangiliklar ishlab chiqilyabdi. Axborot texnologiyalari bilan ishimiz qulay va tez bajarish hayotimizga yengillik olib kelyabdi. Shunday ekan texnikalashgan 21-asrda biz ham yangi texnologiyalarga befarq bo'lmay, ulardan foyda olishimiz, biz ham yangiliklar o'ylab topishimiz va rivojlanishimiz zarur.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Yodgorov G.R., Norbekov A.O., Shamsutdinov F.O. Informatika va axborot texnologiyalari. Navoiy. 2019.
2. G.I. Yuldasheva (2023). Ta'lim jarayonida ijtimoiy tarmoqlarning tutgan o'rni. Golden Brain Multidisciplinary Scientific Journal, Volume 1 (Issue 30), 144-147.
3. G.I. Yuldasheva. Ta'limda axborot texnologiyalari. Darslik. 1-qism. Farg'ona 2023.
4. Yuldasheva, G., & Yo'ldosheva, M. (2023). Axborotlashuv va yoshlar tarbiyasi. Scholar, 1(32), 205–209.
5. G.I. Yuldasheva., Z. Oxunjonova (2023). Ta'lim va tarbiya jarayonlarida axborot texnologiyalarining o'rni. Educational Research in Universal Sciences. Volume 2 (Issue 3), 984-986.
6. G.I. Yuldasheva., M. Otamirzayeva (2023). Ta'lim muhitida axborot texnologiyalarining o'rni. Международный научный журнал «Научный импульс». № 10(100), 118-121.

7. Ibragimovna, Y. G., & Xokimovna, K. Z. (2022). Informatika fanini o 'qitish jarayonida Mobil texnologiyalardan foydalanish. *Miasto Przyszłości*, 29, 385-387.
8. Mirzayevna, S. X. (2023). Ommaviy axborot vositalarining inson psixikasiga ta'siri. *Scientific Impulse*, 1(11), 577-580.
9. Internet sahifalari: https://uz.wikipedia.org/wiki/Bosh_Sahifa